

KASVATUS.

Nr. 11

4 aastakäik.

JUUNI

1922.

A. Albo.

KASVATUSTEADUSLINE AJAKIRI.

1922 a.

EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA.

SISU:

1. J. Lihulepp. Milline peaks olema Eesti kool.	4. KROONIKA.
2. A. Jansen. Kunstiline kasvatus koolis.	5. Teadaanne.
3. KIRJANDUSEST. V. Nano. Arvustus: Prof. Gerhard Rägo „Matemaatilise analüüsi elemendid“.	6. Nekroloog.
	7. Esperanto alalt.
	8. Uued raamatud.

Toim. aadress: Pikk tänav nr. 54, telefoni nr. 14-63.

Ajakirja

„Kasvatuse“

endiseid aastakäike

on nüüd kerges köites (bro-
schüüritult) ajakirja talitu-
sest saada.

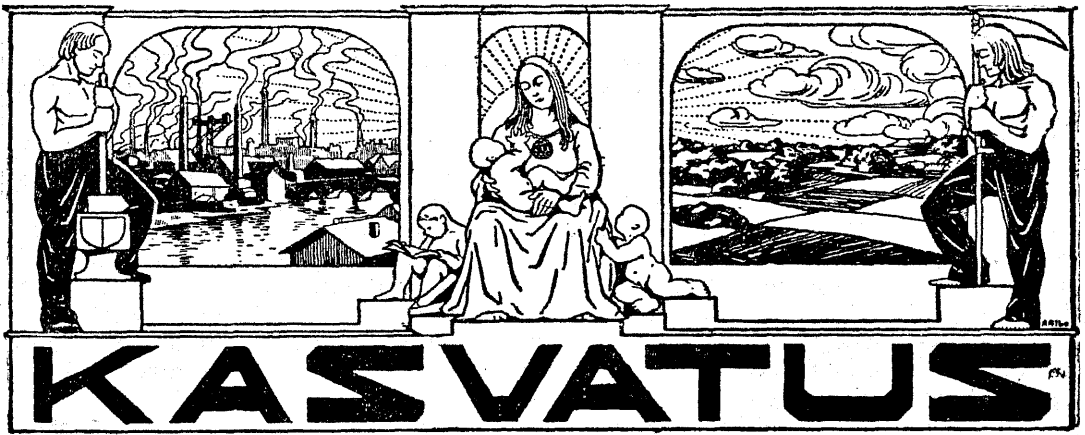
Üksikute eksemplaride hind:		
1919. aastakäik	120	marka
1920. „	350	„
1921. „	450	„

Suuremal arvul tellijaile
25—30 prot. hinnaalandust.

1921. aastakäikude eksemplaare on
järel ainult õige piiratud arvul.

E. Õ. L. kirjastustoimkond
(Tallinn, Pikk tänn. 54).

Eesti Õpetajate Liidu häälekandja.

Nr. 11.

Juuni 1922.

4. aastakäik.

Milline peaks olema Eesti kool.

J. Lihulepp.

Kuna uut elu luua võivad ainult uued inimesed, uue vaimu tegijad, keda vaja veel ette valmistada, harida ning kasvatada, siis on selge, et küsimus koolielu uuendamisest, selle põhjalikust revideerimisest — võib olla isegi pedagoogiliste ülesannete ning meetodide põhjalikust muutmisest, on üks praegusaja tähtsamaist sotsiaal - probleemest. Ka Eesti kodanik, kellel kallis oma väikese kodumaa tulevik ning kultuur, jälgib iseäralise hoolega kirjutusi kooli- ja kasvatusküsimuses nii ajakirjanduses kui pedagoogilises kuukirjades.

Küsimus rahvaharidusest ja isetegevuse kasvatamisest rahvahulgis on ühtlasi Eesti tuleviku küsimus. Seda haridust ja seda isetegevust rahvas kodus praegu saada ei või, sest et vanem põlv alles tuim ning passiivne on. Ainuke koht, kus rahvast praegusel ajal kasvatatakse, on kool. Praegune rahvakool, milles laps ainult õpib, ei vasta koguni oma ülesandele ja rahva kooliõpetaja ei tohiks olla ainult kooliõpetaja. Rahvakool peaks olema ühtlasi ka rahvahulka- de kasvatuskohaks ja andma neile selle kõige tarvilikuma Eesti jaoks, mida anda ei või perekond ega ka lähem ümb- ruskond.

Ent kui lugu nii, siis ei ole kool ainult õppimiskoht, vaid lapse terve elu

organiseerimiskoht. Meil tuleks kõige kindlamalt kord ära tõugata see meetud kooli eraldamine elust ja tagasi pöörda vana-aja mõiste juure koolist kui elu- koolist, mis töötas välja inimesis teatud kombed ning harjumused. Rahvakoolis peab laps kõige päält õppima mitte teoreetilisi teadmisi, vaid õppima elama. Ja elama õppida võib, kui ainult elatakse teatud viisil. Nii peaks siis kool ole- ma lapsele elu kohaks, peaks looma selle elu jaoks ratsionaalse korralduse.

Kuid, kes rahvakooli ülesandest nii aru saab, seda loomulikult enam ei ra- hulda ka praegune kool ühes tema õpe- tajaga, kes „läbi võtab õppekava“ ning käib printsiiibi järele: „õpetada võima- likult palju ja võimalikult kiiresti“, ühes tema raamatutega, mis katavad sootuks kinni õpilase silmad tõsisest elu eest; ühes tema õppetundidega, mille jooksul lapsed liikumataalt palja usu põhjal oman- davad üksikuid teadusenatukesi mitme- kesiseist teadusist ilma mingi loogilise tarviduseta; kes kellahelina päale Puumia sõdade juurest jooksevad reh- kenduse ülesande kallale ja viimase juu- rest Veidermanni „Eluta looduse“ kal- lale. Koguni teine peaks olema kool, mis last kasvatab ning organiseerib te- ma elu tervel kujul. Ja jäägugi see tei- ne kool senni ainult ideaaliks — siiski

ei anna see veel põhjust meile loobuda püüdest teda teostada, sest et ideaal, nagu arvan, reaalsem on oludest ja need ümber teeb, kuna olud ilma ideaalita välja sureksid. Nii siis, millisena võiks omale ette kujutada konkreetset kooli kui rahva kasvatuskohta aktiivse ning haritud elu jaoks?

Uue kooli tüüp selgub kõige päält meile, kui meele tuletame need asjaolud, millele poolest praegune kool meid ei rahulda. Ja rahuldust pakkuda ei suuda praegune kool meile järgmisil põhjusil:

1. Praegune kool püüab õpilasele suggereerida teatud dogmalisi tõesid, hoolimata sellest, et kasvatus suggestiooni abil isegi kõige paremal juhtumisel soetab automaadid, kes kordavad võõrast tahtmist ning võõrast mõtet. Uus kool soetab uue inimliku elu looja omakasvatuse ja eneseharimise teel. Õpetaja on ainult kaastööline, abiline ning juhtija lapsele tema enda töös*).

2. Praegune koolitöö põhjeneb pääsjalikult isoleeritud õppeainete pähetuupimises. Töö uues koolis seisab lapse poolt omandatud konkreetse elu ja selle ümberloomise meetodide tundmises.

3. Praegune kool baseerib raamatu ning õpilase mälu; ta ei lähe kaugemale passiivseist vaatlemismõjunditest. Uus kool annab lapsele aktiivse ning loogilise mõttekasvatuse süsteemi.

4. Praegune kool õpib keelt eraldatuna reaaliilmast. Uus kool rajab keeleõppimise selle tõelikkuse õppimisele, mille sümboliks on sõna.

5. Praeguses koolis õpitakse matemaatikat kui üksikut õppeharu, mis raske, ebaloomulik ning otstarbekohatu. Uues koolis on matemaatika ümbritseva elu tundmise meetod ning keel.

6. Praegune kool räägib liig vähe inimesele inimesest; isegi tema unistused ei lähe kaugemale koduloost, loodusteadusest ning käsitööst. Uus kool on inimlisuse kool. Inimlik elu ja sotsiaalne töö — need on asjad, millel harjutatakse pääsjalikult lapse mõtet ning tema loomuvõimu.

*) Seesugune õpetaja kohustus läheb põhjalikult lahku vaba kasvatuse teooriast, mis lapse ilma jätab täisealiste juhatusest ning abist; samuti läheb tema lahku ka suggestiooni teooriast, mis näeb lapses ainult passiivset olevust.

7. Praegune kool õpetab lastele tõesid, mis pole kohased laste mõistusele ning omandatakse palja usu põhjal. Uus kool läheb välja loomulikust orgaanilise töe arendamisest lapse primitiivse mõistuse seisukohalt.

8. Praeguses koolis domineerib küsimus kostmise õppeviisi; uues koolis — ülesanne või jutt.

9. Praeguses koolis on eksamid õperaamatu oskamise proovimine; uues koolis — õpilase vaimlise ning praktilise andekuse proovimine üldse.

10. Praeguses koolis on õpetaja kultuuriline üksiklane ja inimene, kes täidab oma inimese kohust. Uus kool on õpetaja enda elutöö ning loomine; ta sääb üles ühistöötamise küsimuse terve rahvaga.

Ma peataksin pikemalt iseäranis punktide 6. ning 7. juures, millele all tuleb mõelda sotsiaalset töökooli ning geneetilist meetodi, mis on ainuke abinõu laste orgaanilise arenemise jaoks.

Laps on arenev olevus ja kasvatus on arendamine. Arenemine — see on teatud protsess, millel oma lähtekoht ning eesmärk. Kasvatuse eesmärk on — lapse mõtte arendamine, ning tema lähtekoht — see mõte ise, mis sugugi sarnane pole meie omale. Selles seisabki meie viga, et, olles ise vaimustatud kasvatuse eesmärgist, unustame meie koguni ära selle koha, kust kasvatust tuleks alata. Last õpetada tähendab — mitte pakkuda talle meie, täiskasvanute, tõesid, vaid arendada lapse tõesid meie omadeni, teiste sõnadega: mitte päale suruda temale meie maailma, mis meie mõistuse saavutus, vaid aidata lapse mõtet ümber töötada temale otsekohe nähtav tundeilm.

See, millest siin jutt, on tuntud pedagoogikas geneetilise meetodi nime all. Laps nagu kordab ajalugu, teaduse geneetesi. Kõige aja teeb ta harjutsi, et mõttes läbi kaaluda ümbritsevast ilmast kogutud andmed, teiste sõnadega, leida või ehitada ilma nii, nagu ehitata teadus. Meie õppetunnid oleksid seega rüüa ülesleidusi, mis laps ise teeb, ja see on ka ainuke tee, mis võib teha meie töe ka lapsele elavaks, äratuntud ning läbielatud tõeks.

Kuna geneetiline meetod meil veel vähe tuntud, on tal Ameerikas ja Saksamaal palju tuliseid poolehoidjaid. Ilma geneetilise meetodita ei saa olla lapse

mõistuse orgaanilist arenemist, või lihtsamalt öeldes: kui laps pole mõelnud ja tunnud kui laps, kui ta pole läbi eland temale lähedat minevikku ja rahva loomistööd, siis ei suuda tema ka tulevikus kui täisealine, iseseisvalt mõelda ega tegutseda.

Juhin lõpuks tähelepanu veel ühele geneetilise meetodi paremusele. Tema abil sulab, kui nii ütelda võiks, laps kodumaa kultuuri-ajaloo külge oma südame ja mõttega. Selle vastu ei ta ole tulevikus vssisti enam vandaal. Ta on kindlalt seotud rahvaga, ja kuigi ta ise kõrgemale peaks tõusma rahvamassist, tunneb ta end igal sammul selle rahva võsuna. Geneetiline meetod, arvan ma, annab tuge haritud inimesele, teeb kodumaa temale tõesti ta vaimu kodumaaks ja suggereerib temasse austuse rahva vastu. Kahtlemata armastab suurem jagu meist kõik oma sugurahvast, kuid kas austame meie teda, kas tunneme tema väärtust kui looja väärtust? Meie kasvandik aga, kes on kodumaa kultuuri ajaloo kasvandik, austab teda tingimata.

*

Mis puutub sotsiaalsesse töösse, siis on praegune põlv veel väga vähe seks ette valmistatud. Igasuguste ühiskondlikkude algatuste ajalugu on meil kauris kurb. Väljaspool kooli olev elu pakub Eesti inimesele praegu ka alles vähe sündsaid tingimusi sotsiaalseks tööks. Kooli pääle langeb sellepärast iseäranis intensiivne hool hää ühiskonna töölise kasvatamises. Suurt tarvidust sarnaste tööliste järele tundub igal sammul.

Ma mäletan, mõned aastad tagasi jäi raskesti haigeks üks vanem õpetaja, väga armastatud suure hulga oma õpilaste poolt. Kroonu abiraha, mis talle anti, oli liig väike selleks, et haige oleks võind sõita kaugemale tervist parandama, mida arstid soovitasid. Kui hukkamõistvalt oskasid kõnelda sellest ebanormaalsest olukorrast paljud vanamehe endised naisõpilased, kellede hulgas olid mitmed isegi väga jõukad inimesed, kuid ... ei ühelgi neist ei tärnand mõte, mitte keegi neist ei mõistnud organiseerida ühiskonna abi oma õpetajale. Ja kuna aeg edasi läks kurbuse- ja kaastundeavaldamistega, kustus vanamehe elu. See väike juhtumine seisab mul ikka meeles. Ta on nagu sümbooliks, mis

näitab meie algatusvõimetust, meie saamatust ning oskamatust ühisest asjast kinni haaramisel. Kus kaks eestlast koos, sääl on kolm arvamist, kolm erakonda. Juba üldiseks on saand nähtus, et meie palju oskame targutada, palju ilusaids sõnu teha. Sellega püütakse üksteist isegi üle trumbata ja oma teadmisi väevõimuga ette toppida. Samuti üldiseks on saand arvamine, et meie väga hästi surra oskame oma kodumaa eest, kui seda vaja. Kuid kas oskame ka elada temale? Võib olla, oleme haruldaseitki kõlbulised armastuse jaoks ning armastame truult ja palavalt, ent kas oskame meie armastada, kas oskame kehastada oma südameetunge ning näidata aktiivselt oma armastust nii, et ta soojendaks ja elustaks neid, keda meie armastame? Kas ei ole see meie armastus, millega nii hoopleme, lill ilma lõhnata, vähe elustav, vähe tulutoov armastus? Mulle näib, et on. Selles, võib olla, peitubki meie üldise edu päätakistus ja selle üle mõtleb praegune kool liig vähe, nimelt — hää ühiskonna töömehe kasvatuse pääle. Ja selles peitubki tema pärispatt.

Kuidas soetada siis tarka ühiskonna töömeest? Ainuke tee selleks on muidugi — harjutades last ühiskonna töös. Ühiskonda õpib laps tundma koolis, perekonnas, koduküla- ning linnatänaval. Oma esimesil koolipäivil tutvub laps kooli eluga, kuid tutvub (sellest juba räägiti) aktiivse osavõtmise teel sellest elust.

Arusaadav, et siin tuleb ühineda selle pedagoogilise vooluga, mis nõuab omaavalitsust koolis. Vabariigi kool peab kasvatama vabariiklasi. Aeg on õpetajal loobuda monarhhi või „undervitsi“ mundrist.

See kooli omavalitsuse organisatsioon võib teostuda väikesel määdul korrupidamise näol klassis, kus juures iga õpilane oma pääle võtab teatud kohustuse või funktsiooni. Iseäranis soovitaks ma süsteemi, mille juures mingisugust kohustust kannavad mitu õpilast ühiselt: see õpetaks neid üheskoos töötama kollektiivse vastutuse all. Üldiselt — ja seda peab rõhutama — tuleks kõige hoollega püüda kasvatada lastes just kollektiivset vastutustunnet senni valitseva individualismi, pahasooilikkuse ja teistest eraldamishimu asemele. Sääl juures otustavad lapsed õpetaja juhatusel ise kü-

simused, kuidas korrapidamist organiseerida ja kelle hooleks midagi usaldada.

Vähehaaval laieneb korrapidamise probleem: mitte ainult klass, vaid terve kool, ja mitte üksi kooliruumid, vaid ka kooli ümbrus. Ikka rohkem ja rohkem laienevad õpilase funktsioonid ja ta tõmmatakse kaasa terve kooli üldisse tõe. Ta harjub elama milleski laiemas, kui endine kitsas pesake — oma klass. Niimoodi muutub klass ja teatud määral terve kool õpilaste oma kätetöök. Vähehaaval juhitakse õpilaste tähelepanu enam peenemaile küsimusile: koolikasvatamine, mille korjandused tarvitatakse õpilaste eneste otsuse järele, abiraha organiseerimine kehvemaile õpilastele, kus juures abi all mõeldä tuleb mitte ainult kõige tarvilikuma andmist, vaid üldse kõike seda, mis võimaldaks koolivennale ehk õele õnneliku silmapilgu tema elus jne.

Praeguse kooli suur pahe seisab selles, et ta võtab perekonnast lapsed ja suggereerib neisse kõrgi vaate perekonna pääle. Kool vaatab õpilaste nagu oma eraomanduse pääle ning loob neist perekonna laastusid praegu ja abieluta olevusi tulevikus. Rõhu enamus õpilastest hakkab tulevikus looma oma perekonna elu, kuid eluks ettevalmistav kool ei lausu sellest neile sõnagi.

Meie sääme lapse ette üles terve rea küsimusi: „kuidas ja mis teen ma kodus?“, „millega võin abiks olla oma isale?“, „kuidas ümber käia väikesega kodus?“, „kuidas aidata haiget vanaema?“, „kuidas loomi talitada?“ jne. Esimene küsimus kuulub majapidamise kävasse, teine — üldise iseloomuga praktiliste tööde kursusesse, kolmas — pedagoogikasse, neljas — arstiteadusse, viies — loomateadusse jne. Ainult puutuge neid küsimusi, ja teemasid, mis ülitähtsad laste jaoks, leidub lugemata hulk. Kuid ei pruugi rõhku panna arvule ega süstemaatilisusele, kriteeriumiks olgu teema soodsus võimalikult parema teostamise mõttes õpilase poolt ning püsiv huvi tema vastu terve klassi poolt. Mida loomulikumalt see kõik sünnib, seda parem.

Esmalt on laps õpetaja juhatusel koolielu korraldaja ning abiline perekonnas; siis — väike talupoeg või tööline. Jääb üle veel viimane ring — väike eestlane. See langeb ühte koduloo õppimisega.

Koduloo õppekursuse ühendamine kodanikukasvatuse kursusega. Sää! juures kergib päevakorra!e raske küsimus: kuidas ära hoida poliitilisi suggestioone niihästi õpetaja kui riigi poolt? Mulle näib, et kõige sündsam oleks kodanikukasvatuse kursus jaotada kahte ossa. Esimene osa oleks ühiskonna ja riigi orgaanide objektiivne kirjeldamine: riigikogu, ministriumid, kohus, linna ja maa-konna omavalitsus, vabrik, pank, töölise ühing, polk jne. Õppemetood oleks — antud asutuse dramatiseerimine, instsenireerimine. Teine osa — sotsiaalne moraal — mis, nagu rahvusvaheline õigusk, küllalt võib olla neutraalne ja mis meil, nagu arvan, palju madalamal seisab, kui isiklik moraal. Selle teemad oleksid: isikliku elu side ühiskonna eluga ja solidaarsuse tarvisus; vastastikkune abi; õigluse aade; isiku austamine; inimeste vendlus; ohvrimeel; riigi õnn kui kõrgem aade; osavõtmine seltskonna tegevusest kui kooliline kohustus. Teemad trakteeritakse võimalikult seotult küsimustega nende teostamise konkreetseist vormest; meetod on — lapsele lähedal olevate vormide teostamisest kaugemate organisatsioonide juure. Koolielu pakub rohkesti võimalusi selle kasutamiseks: klass ja üksik koolipoiss; ühing ja vastastikkuse abiandmise organiseerimine; väiksemate ja nõrgemate austamine; klass kui perekond; suurmeelsus koolis; kooli õnn; osavõtmine kooli organiseerimistööst jne.

Ma peataksin veel ühiskondliku kasvatuse sisu, tema tähtsuse või printsiipiaalse külje juures.

Üldse kõik praegusaja elutingimused räägivad selgel keelel sellest, kui vähe omab inimkond sotsiaalseid instinkte. Olgu näiteks toodud kas või see tõsiasi, et hoolimata rahvaate jutlustamisest paremate inimesoo esitajate poolt terve rea aastasadade jooksul ja „üleilmisest rahust“, millest jällegi kõneldud pea iga pühapäev kirikuis samuti terve rea aastasadade vältel, pole selle aate omandamine ja teostamine inimeste poolt üldse ning tervete rahvaste poolt eraldi nähtavasti juuksekarva väärtki edasi nihkud selle jutluse algusest saadik.

Milles peitub siis selle jutluse jõuetuse põhjus? Ei saa olla teist vastust kui see, et ei ole vaja nii palju jutlustada, kui palju kasvatada, sest et ainult kasvatuse teel juurduvad inimesesse tea-

tud harjumused, mis saavad inimlikule olevusele nagu teiseks iseloomuks, sest et nende täitmise talle saab loomulikult ning mõõdapääsematamiseks vajaduseks.

Praegusel ajal pole puudust igasuguseist kasvatusüsteemest, kuid pea kõik praegusaja kasvatusüsteemid, olgu need mõistusliku, kehalise või kõlbliku kasvatus omad, püüavad saavutada individuaalseid eesmärgi kasvatuses, kus juures ühed kasvatusüsteemid pedagoogiliste jõupingutuste keskpunktiks loevad kasvandiku annete arendamise võimalikult laias ulatuses, teised arendavad tahtevõimu, kolmandad — kasvandiku moraalsel külge. Kui ilusad ka ei oleks kõik need kasvatus eesmärgid, pööravad nad siiski vähe tähelepanu ühiskondlike tunnete arendamisele, mis soovib näha tulevikus sotsiaalselt arenend inimese isikut.

Alles hilisemas minevikus on tehtud katseid kasvatus otstarbel asutada omavalitsusega kasvatusmajade nõudanimetatud vaba kasvatus põhimõttele. Kuid „vabal“ kasvatusel on omad halvad küljed teistel põhjustel ja sellepärast ei võid ta leida veel üldist poolehoidu. Palju rohkem tähelepanu ühiskondliku kasvatus alal teenisid Dr. Schatsky katsed Moskvas ja pr. Vukotisch'i omad Petrogradis.

Teiseks ühiskondliku kasvatus näiteks oleks skoutism, kuid temas esineb ühiskondlik kasvatus liig ühekülgselt, lootes saavutada spetsiaalseid eesmärgi.

Olgu sellega nüüd lugu kuidas on, kuid praegusaja kasvatus eesmärgiks peaks olema ühiskonnale inimese andmine, kes ühest küljest peab oskama eluraskusi võita, teisest küljest peab aga olema mitte ainult humaan, vaid ka sotsiaalne olemus selle sõna tõeses mõttes, et ta oleks vabariigi kodanik mitte ainult nimeldasa, vaid ka tegelikult.

Üldse on vaja arendada lastes ühes algatusvõimega ka tegevustungi üldsuse kasuks ühise töö kujul, kuma kõik see, mis tekitab vaenu ning riidu inimeste vahel, sootuks ning igalt poolt tuleb kõrvaldada. Sarnase kasvatus põhitungimisenä tuleks korraldada laste hulgas ühiskondlik algatus. On tarvilik, et sellega ühtlasi sotsiaalsus ning õiglus, samuti kodaniku kohusetunne juurduksid tulevasesse inimesesse instinkti taoliselt, et ühiskonna õnn alati kõrgemale saetaks isiklikust õnnest, et lapsest kas-

vaks ühiskonna huvide kaitsja alati ning igal pool, et tema alatiseks ideaaliks oleks ühiskonna õnn.

Ja mitte ainult abi „ligemisele“, kui humaansuse alus, ei pea olema ühiskondliku kasvatus loosungiks, vaid pääasjalikult abi ühiskondlusele tervel kujul, kusjuures üldinimlikud ideaalid peab tunnustama kõrgemaiks moraali saavutuseks.

Teiste sõnadega, on vaja hoolt kanda niisuguse sotsiaalse kasvatus eest, mis looks inimesest tõesise kodaniku-demokraadi ning samal ajal karastaks tema energiat ühiskondlikuks tegevuseks, varustaks kõik tarvidusega töötada ühiskonna fuluks oma jõudu ja andeid mõõda ning mis arendaks sotsiaalseid instinkte, alates juba lapsepõlvest.

Sotsiaalne töökavatsus peab ette valmistama tulevikuks uue „sotsiaalse“ isiku tüübi, kellel täielikult teada kodaniku õigused ja kohustused, kes kannab oma ees ühtluse, vabaduse ning sarnasuse lippu üldse kõigi inimeste vahel ning kes on parema vabaduse ning vendluse aluste kaitsja.

Neil põhimõttele kasvatatud uus inimtüüp saab kõiki üles kutsuma vägitööks, kuid mitte iseene lunnastamiseks tulevases elus, vaid ühiskonna tuluks, terve inimkonna õnneks. Ta peab olema apostlik ühiskondlik-demokraatlikule alusele, mis oleks terve tema olemise ainuke eesmärk. Üldsuse kasu peab tunnustatama inimesele tema kõrgemaks moraaliks.

Kool ise terve oma oluga peab kehastama seda ühiskonna ideaalide teenimisaadet. Ta peab olema tõesine sotsiaalne tööühing, milles lapsed terve hoolitsuse iseenda ja kooli eest võtaksid oma kanda, kus juures vanemad lapsed aitaksid nooremaid säääl, kus viimased ei jaks valmis saada oma jõuga. Samal põhjusel tuleb vastavalt valida laste muinasjutud, laulud, jutustused ja just samal kombel tuleb korraldada neile ka mängud ning tegevus.

Ühiskonna teenimine peab saama omast kohast religiooniks kasvatuses. Teda ei pea lapsed tundma kui kohustust, vaid kui mõõdapääsemata vajadust, kui sisemist tarvidust, kui oma elu otsustarvet.

Ühe sõnaga, kasvatus teel koolis on vaja soetada sotsiaalselt töötava inimese isik, kes, saates mõõda lapsepõlve ja noore alalises töös sotsiaalselt alus-

tel, ka tulevases elus teostab oma individuaalseid tuge kokkukõlas ühiskonna huvidega ning üldinimkonna ideaalidega. Sel teel luuakse ka elus see sotsiaalne õhkkond, mille mõjul praegusaja riigid ikka rõhkem ja rõhkem arenevad demokraatlik-sotsiaalses sihis.

Meie, individualistliku kasvatuses inimesed, ei või sisuliselt olla sündsaks objektiks sotsiaalse riigi jaoks. Sellepärast ei või ka jutlus sotsialismist anda praeguses seltskonnas kiireid resultate sennikaua, kunni inimene veel pole kasvatatud sellekohaselt, ning kõik katsed teostada sarnast riiki enneaegu

ja vägivallega on ainult meeletud eksperimendid, mis määratud lagunemisele varem ehk hiljem.

Sotsiaalse kasvatuses loomulikuks resultaadiks peab saama ka tõsise sotsiaalse õiguse loomine, mis peab olema omast kohast sotsiaalseks pedagoogikaks üldse kõigile kodanikele. Asi on selles, et pole võimalik luua sotsiaalset õigust ainult paberil, s. o. ainult ettekirjutustega; teda on võimalik saavutada ainult sotsiaalse töökasvatusega, mis maksma pandud nii perekonnas kui koolis, alates kõige varemast lapsepõlvest.

Kunstiline kasvatus koolis.

A. Jansen.

II.

Kunstilise kasvatuses eesmärk.

Üldkool ei saa ega püüa kasvatada kunstnikke; üldkool peab andma ilutundeliku, kunstimõistja ja maitsevõimelise kodaniku, kunsti diletandi, kes oleks elavaks vahelihiks loova kunstniku ja kunstiteose vahel.

Ilma niisuguse vahelihita pole meil kunsti edu ega olemine mõeldav.

Teisest küljest on aga kunstilise maitse ja oskuse arendamisel suur tähtsus meie tulevase tööstuse suhtes. Ilusad puhtad linnad, mugavad kodukolled ja lõpuks inimene ise kogu oma välimuses, kõik on rippuv kogu seltskonna, kogu rahva maitse tasapinnast.

Ka paljud muud asjaolud põhjendavad veel kunstilise kasvatuses vajaduse. Kunstiline tegevus kindlustab arenevas inimeses mälestusvõime, teritab märkamise võimet, ja ergutab fantaasiat ehk ettekujutuste valda; ta tõstab üldse aju tegevuse võimet, laiendades aju tsentrumite kihti.

Kunstilise kasvatuses sihtjooned.

Kunstõpetajate hüüdnõuks on meie päivil: kasvatada kunsti tarvis ja kunsti kaudu.

Kasvatada kunsti tarvis tähendab, et esteetiliselt kasvatatud mõistab hinnata ja suudab kunstilist või esteetilist tunda.

Kasvatada kunsti kaudu tähendab, et esteetiliselt kasvatatud ja kunstile vastuvõtlikku inimest saada tuleb enne kõike tegeliku töö kaudu kunstilisi elamusi süvendada, fantaasiat äratada ja tehnilisi oskusi omandada, tundlusorganide — silma, kõrva ja käe arendamisega. Siit haruneb kunstilise kasvatuses mõiste kaheks. Esimene osa tähe all kunsti tarvis, tahab inimese kunsti loomingu arusaajaks, maitsevõimeliseks ja iluotsijaks kasvatada.

Teine osa tähe all kunsti kaudu, püüab äratada inimeses magavat instinktiivset loomistungi ja oskust anda igasse tõe, viia kunstiline element, mis ki täielik, ilus ja vaimukas.

Siit näeme ka, et kunsti tarvis võib kasvatada ainult kunsti kaudu; üks eesmärk eeldab teist.

Passiivne ja aktiivne kunstõpetus.

Neid kaht üksteisest eralduvat osa kunstilises kasvatuses nimetatakse passiivseks ja aktiivseks kasvatusseks.

Mis on tähtsam, kas eelmine, see on passiivne, või teine, aktiivne osa?

Kord arvatigi, et passiivsest kasvatussest on küllalt üldkoolis, nimelt maitse arendamisest elu, looduse ja kunsti vaatlemise ja hindamise kaudu. Praegu on üldiselt pääeesmärgiks kunstilises kasvatuses loomisjõudude äratamine ja väljendusvõime kasvatamine, see on aktiivne või praktiline osa. Aktiivne osa on ka kõigest kõige enam põhjendatud, sest

kui praegune pedagoogika nõuab lapses kõigi teadmiste arendamist tegeliku töö kaudu, siis käib see nõue ka eestkätt kunstilise oskuse ja võimise kohta. Kui kool jõuaks lapses nii palju loomisjõudu äratada, et ta igas aines oleks leidlik originaalsuseni, midagi „oma“ paneks igasse töhe, siis võiks rahulduse tundega oma töö tagajärgede pääle vaadata. Kasvatades täielikku, ideaalset ühiskonna liiget, teeme terve ühiskonna jaunimaks, õnnelikumaks, sest esteet, kes tegelikult oskab oma ümbrust kaunistada nii, et see kadedust, järeloomamist leiab, teeb terve ümbruse ja ümbruskonna õnnelikuks.

Kunst äratas meis ellu jõutunde, rõõmu, eluhimu, avab tee instinktile valitsemiseks materia üle, vabastab ja kindlustab individualiteeti, inimese isikut, loob ühistunnet, nõuete ja tungide harmoonia. Ni kui kõigis teistes õppeainetes, nii on ka kunstõpetuses metoodilisel küljel suur tähtsus.

Õpetaja ei pruugi muidugi mitte seotud olla kitsarinnaliste ettekirjutustega, kuid õpetamisel peab olema üles säetud selge ja kindel siht. Kui töökooli printsiip lubab õpilasele tegevuses laia voli, siis on see veel enam õpetajale vajaline.

On selge, et puht mehaaniliste harjutuste kaudu ei saa kunsti maitset arendada ega ka loomistungi ergutada. Õpetus sündigu teadlikult õpetatavate hingelulisi tingimusi silmas pidades, õpetus ei või olla ühekülgne, tüütav, automaatne.

Kunst õppeainena ei tohi olla äärmiseks distsipliiniks, kurnavaks kohustusiks, vaid eesmärgiks eneses. See tähendab, peab minema sedasama rada, mis harilikult kunst käib, peab nimelt pöörduma kõige päält tunde muljete, fantaasia, südame, isetegevuse loomingu, isiku ja isiklikkude elamuste juure. Õpetus ei tohi, nagu öeldud, surnud shabloonide, mõttetu mehanisatsiooni kaudu käia, vaid elustavat, vaimustavat looduse ja elu, liikumise ja vormi vaatlemise ja otsimist kaudu.

Tõsist, suurt loomingu ei või muidugi koolis otsekohe sündida, kuid väikene loomisrõõm on rohkem väärt kui suur hingetu järeloomamine. Richter ütleb: „Materia kunstiliselt väljatöötamine peaks saama üldiseks pedagoogiliseks sihtjooneks kõigis õppeainetes, kõi-

gis tundides koolis, olgu see pliatsi, pinsli, nõela, pöitli rõhutatava sõna, kirjutatava sõna, laulu ehk keha liigutuse juures.

Kõlblus, sotsiaaltunded ja kunst.

Raskem juba kui praegu ettetoodud väiteid on selgitada kunsti seisukohta lapse muude hingeliste omaduste suhtes.

On kindel et kunst süvendab tunnete ilma, ärajab tungi kaunile tegevusele, kuid kas ta ka kõlbliselt tarviliselt mõjub, kas aitab ta ka kõlblisi ja sotsiaalseid tundeid arendada?

Igatahes on esteediline tunne puhas omakasu püüdest, ta kuulub n. n. kõrgemate tunnete valda. Järjekult kui mitte-egoistlik tunne ei tekita ta ka lõhesid inimkihtides, ennem ühendades neid kunstilises maitsemises võib sagedasti tähele panna suurt ühistunnet muidu teravalt lahkuminevate inimtüüpide vahel.

Kunst on nii sotsiaalselt eetilise. Pilt, kuju, muusikaline teos panevad tuhandes südamed ühiselt tuksuma.

Kunst on ka vägev abinõu rahvuslise tunde kasvatamisel, sest ta toidab rohkem kui miski muu rahvusliku uhkuse tunnet. Michelangelo, Shakespeare, Hugo, Heine, Tolstoi, Ibseni nimed kõnelevad palju rohkem nende kaasmaalaste uhkustundele kui kõik ülesloetavad sõjalised võidud ehk maalt välja ja sisseveetavate kaupade rohkus. Kunst on iga rahva süda nõnda kui teadus rahva aju on. Tahame üht rahvast tundma õppida, siis pöörame kõige päält selle rahva kunsti poole, olgu see kirjandus, maalikunst, skulptuur, arhitektuur ehk muusika.

Venelaste teater, ballet, muusika ja n. e. löid neile kadestatava seisukoha kõrgema kultuuri rahvaste peres ja see mõju on praegu veel tuntav. Väikest Soome rahvast õppis Euroopa Pariisi ilmanäitusel tundma ja austama.

Muidugi ei otsusta veel kõik need väited kaugeltki kunsti moraalsel väärtust. Kui Känt omal ajal ja Ruskin hiljem ühtlustavad kaunist hääga ja esteetiliselt kõlblisega siis näitavad jälle omalt poolt teised, et hääduus ja ilu ning kõlblus ja kunst on ikkagi kaks täitsa lahkuminevat mõistet. „Kunst kunsti enese pärast“ nii on suurema jao praeguse aja kunstnikkude hüüdsõna.

Kunst ei tohtida teenida ühtki kõrvalist

isandat päale iseenda. Ehk küll kunst kannab eesmärki iseeneses, on kunstil ja kõlblusel ühiseid kokkuvoolu punkte. Teed on küll lahus, kuid mõju tagajärjed sagedasti ühed. Kunst on ideaalne elu kujutamine, ta kutsub inimest instinktiivselt üles täiuse, hääduse, ilu poole, kuid see on ka kõlbluse mõiste juba. Schiller kinnitab seda mõtet oma kunstkirjus, ta ütleb: „Tee kõlbluse juure viib läbi esteedilise vabaduse“.

Kunst ei mõju mitte õpetlikult hääd tehes, ta kasvatab paremat tundmusete il-

ma jaunistades tervet isikut. Kunsti õpetamisel ei tohi tendentsi või sihilikust olla. Ei tohi eelarvamiste küttes üht või teist voolu ehk teost sihilikult halvaks pidada, päale selle muidugi, mis kunsti väärtusest väljaspool. Olles tendentsioosne, kuigi tendents oleks moraal, ei täida õpetus oma ülesannet. Sel väitel on kasvatamisel suur tähtsus, sest tulles esile moraalse tendentsiga kunsti tööde tutvustamisel teeb õpetaja suure vea, tappes otsekohe kunsti hinge ja hirmutades lapses erapooletut tunnet.

Kirjandusest.

Arvustus: Prof. Gerhard Rāgo „Matemaatilise analüüsi elemendid“. K/ü. „Loodus“, Tartus 1922.

V. Nano.

Matemaatiline analüüs pole uudiseks keskkooli õppekavas: mõnede Saksa osariikide keskkoolid on võind selle õppeaine metoode juba aastasada praktiliselt arendada. Kuid ometi pakub suurem osa õpperaamatuid — ja mitte ainult Saksa, vaid ka Prantsuse ja Vene omi — õige kurva pildi. Näib, nagu poleks nende autorid midagi kuulnud põhjalikest ümberhindamisest, mis viimaste aastakümnete uurimuste sunnil analüüsi aluste juures ette võdetud.

Differentsiaali mõiste on kaotand krediidi, sest ta osutus peeflikuks juhiks matemaatika mägitel. Muidugi, võime differentsiaali defiiniida kui lõpmata vähenevat suurust; see aga — õpetas Euler — abeat in nihilium ja on tõsine null. Tuletis on $dy : dx = 0 : 0$, mis aga Eulerit ei kohuta: ta tuletab võrdlusest $1.0 = 2.0$ võrde $0 : 0 = 1 : 2!!!$

Sarnast zhonglöörimist nullidega ei või meie muidugi lubada: meid takistab müüt matemaatilisest patulangemisest: „Jumal pani inimesed elama matemaatilisse paradiisi ja andis neile luba kõik teha, mis nad iganes soovivad; ainult üks oli keelatud: jagamine nulliga. Inimesed aga ei suutnud kiusatusele vastu panna, võtsid ometi kätte ja jagasid nulliga. Ja vaata: sellest päevast päale oli võimalik kõike tõestada — nii õiget kui võltsi, ning suur segadus tuli matemaatikasse“. . . Sellest segadusest tahaksime vabaneda, sellepär-

ast ei või need, kellele differentsiaaliga jagamine meeldib, otsekohele öelda $dx=0$. Prof. Lesser (kelle õpperaamat loetakse kõige paremate hulka) defiiniib juba teisel leheküljel: „suuruse u differentsiaal du on piirväärtus 0, milleks juurekasv Δu lõpmata vähenedes saab: $du = \lim \Delta u$ “. Vist peab oma mõistust õige kaua „koolitama“, kuni ta lubab jagada nii defiinitud differentsiaaliga, keelates ometi jagamist nulliga. Jagamise juures differentsiaaliga ei huvita see, et u on üldse võr-ratu nulliga, meid huvitab vaid see, mis ta on differentsiaalina, s. t. piirväärtusena, ja sellena on ta null. Muidugi võime kokku leppida, et mõistame tähise

$\frac{dy}{dx}$ all avaldust $\lim \frac{\Delta y}{\Delta x}$ kui $\Delta x \rightarrow 0$; kuid

sel juhusel pole $\frac{dy}{dx}$ mitte differentsiaalide

suhe, vaid piir, milleks püüab diferentside suhe $\Delta y : \Delta x$, X-i lõpmata lähene-misel nullile. Saksa õpperaamatud armastavad neid mõisted segada, ja sellepärast on õige Mansioni terav arvustus nende õpperaamatute kohta: „ils ne peuvent que fausser les idées des élèves qui en font l'usage“.

Ka Cauchy'le on selge: näi kaua kui differentsiaalid pole võrdsed nulliga, näi kaua pole võrdlus täpne, saavad nad aga nulliks, kaob ka võrdus ise. Dilemmist pääsmiseks annab ta differentsiaa-

lile teise definitsiooni, loogiliselt etteheitevaba, meetodiliselt aga mitte-rahuldava. Selle definitsiooni alusel on kokku säetud suurem hulk Prantsuse õpperaamatuid (nende seas C. Bourlet, nähtavasti kõige loetavam). Selles raskuse veeretamises ühelt õlalt teisele ei suuda ma suurt kasu näha.

Prof. G. Rāgo „Matemaatilise analiisi elementide“ suureks teeneks tuleb lugeda selle metafüüsilise mõiste, selle „kadund suuruse tonidi“ väljaheitmist vähemalt differentsiaalarvutusest. Kuid talle poleks ehk tarvisend ka integraalarvutuses iseseisvat, nullist erinevat, tähendust anda, tedā oleks ehk võind „alandada“ lihtsaks lähendusmārgiks piirimõistele :

$$\lim_{\Delta x=0} \left(\sum_{x_0}^x f(x) \Delta x \right) \text{ asemel } \int_{x_0}^x f(x) dx.$$

Ka sel juhusel poleks raske olnud avaldusest $\varphi(x) = \int_{x_0}^x f(x) dx$ järeldada $\varphi'(x) = f(x)$;

poleks raske olnud päästa rakendusis nii tähtsat nimetust nagu „element“ jne. Tõsi! selle käsitlusviisi juures tuleks tihti pikemaid perifraase tarvitada sääi, kus muidu aitaks sõnast „differentsiaal“. Aga ometi on karta, et differentsiaali mõistele toetuv käsitlusviis õpilasele suuremaid raskusi toob; näit. lhk. 110 loeb ta: $d\tau$ tähendab lõpmata vähenevat aja-vahe m i k u, milles me liikumist ühtlaseks loeme; lhk 113 aga leiab ta: differentsiaal df on see funktsiooni mõeldav kasv, mille võrra ta oleks kasvand r. m. vahemikus dx , kui ta selles vahemikus oleks alates vähemiku algusest edasi kasvand ühtlaselt. Õpilane on õigustatud küsima: Kuidas siis on? kas aja-vahe m i k u s liikumine on ühtlane, või pole ta seda? Teiseks: kui me mõeldavad kasvud summeerime, kas pole siis ka summa paljalt mõeldav, tõelisele mitte-vastav suurus? — Sellele lisaks tuleb paratamatu jagamine differentsiaaliga. Ka funktsiooni differentsiaali graafiline kujutamine (lhk 112) võiks kasulik olla Cauchy süsteemis, kus differentsiaal on lõpulik suurus, kui aga dx lõpmata väheneb, siis võime küsida nagu Leibnitz Walliselt — differentsiaalide kolmnurga loojalt — figuram sine magnitudine quis agnoscat?

Eelolevaga tahan vaid öelda, et on

tegemist suurte raskustega, kui püüame integraalarvutuse käsitlust tugeada differentsiaali mõistele, mitte aga seda, nagu oleks neist raskusist kuski mujal paremini üle saadud, kui arvustatavas teoses; teiseks, pole olemas ainustki korralikku õpperaamatut, kus differentsiaali mõiste oleks täiesti kolikambrisse heidetud. Täh., siin on meil ees meetodiline probleem, mis veel lahendamist ootab.

Kuid see on ka ainuke vallutamata jäänd kants; väljaspool seda on kõik „tasaseks tehtud“...

A. Höfler kurtis kord: Newtoni fluksioonide- ja Leibnitzi puutuja-metoodi ühine alus polla õpperaamatuis küllalt selgelt esile toodud. Prof. G. Rāgo'l on korda läind mõlemad meetodid orgaaniliselt kokku sulatades tuletis-mõistele imestamisväärt plasfiliisust ja selgust anda; ses põhjanevas osas ei suuda temaga võistelda ükski laiemalt-tuntuist õpperaamatuis maailmakirjanduses.

William Thomson armastand üliõpilasilt küsida: „mis on tuletis?“ Jārgnesid muidugi targad definitsioonid, nagu: tuletis on piir, millele läheneb jne. Kuulus füüsik hüüdnud kārstitult vahele: „Tuletis on kiirus, mu hārad, tuletis on kiirus!“ —

See anekdoot tahab öelda:

Abstrakt mõistete juured peavad tungima võimalikult sügavasti konkreet-susse, igalpool peab tunduma „tõelise lõhn“, kui meie ei taha õpilasi sundida pähe tuupima sõnu, mille mõte meile tume, ega tarvitama sümboole, mille tähendust nad ei tunne!

See igivana nõue on välja öeldud ka autori suurepārases saatesõnas, mis sisaldab teisigi tähtsaid meetodilisi siht-jooni; kõik nad on õpperaamatus kehas-tuse leidnud, millest paremat mina vähemalt soovida ei oska; iseāranis graafilise meetodi abil on autor saavutand tagajärjed, mis tema raamatu „ühapäeva-olevuste“ hulgast välja tõstavad. Olgu sellest mõned näited. Graafilise integreerimise abil lahendab ta kauaaegse tüli meetodikute vahel: milline integraali mõiste võtta „aluseks“: kas integraal kui summa, või kui differentsiaali ümberpöõre. Selle üle on vaieldud kongressel (V. näit. Vene matemaat. kongress 1912), on vaieldud kursusel (näit. Göttingenis mitmel korral); tähtsamaist meetodikuist soovitab A. Höfler esi-

mest, W. Lietzmann teist teed. Kõigil oli selge, et siin kahe hoopis isesuguse asjaga tegemist, sellest siis tüligi, mis-sugune neist „aluseks“ võtta.

Arvustatavas teoses aga näeme, kuidas need mõlemad mõisted in statu nascendi kokku langevad; on loodud süntees, mida mina õige tähtsaks pean. Kardan ainult, et just see mõte on liig lühidalt käsitletud: ehk jääb ta mõnele „kahe silma vahele“.

Veel üks näide. Matemaatikas on palju „analüütilisi“ tõestusi, absoluutselt täpseid ja arusaadavaid, mis aga ometi täiesti ei rahulda. Näit.:

Teoreem:

kui $\varphi'(x) = f(x)$, siis $\int f(x) dx = \varphi(x) + c$

Tõestus:

$[\varphi(x) + c]' = \varphi'(x) + c' = \varphi'(x)$.

Need pole üieti tõestused, vaid verifikatsioonid. „проверки“, nad näitavad küll tõe, aga ei ilmuta selle sügavamalt põhjust; sellepärast need „hiirelõks-tõestused“ ka ei rahulda.

Võrreldagu sellega autori käsitlust lhk 101, 102. Milline vahe!

Palju uuenduslikku on ka materjaali valikus: on välja jäetud vähenväärtuslik, mis sennini „nagu igavene haigus edasi pärandus“ õpperaamatust õpperaamatusse, selle asemele on tulnud huvitavam, elulisem, meetodi ja selle rakendust paremini peegeldav materjal. Ka näidete käsitlus on tihti üllatav; võtan vaid ühe paljude hulgast: sooja keha külmumise (miks mitte jahtumise?) lhk 154. Tehakse väga tõenäoliseks oletus, et jahtumise kiirus on võrdeline temperatuuriga, tuletatakse sellest jahtumise seadus, antakse sellele kuju, mis seaduse katseliseks tõestuseks kohane ja pannaakse punkt.

Õpilane, kes Stefan-Boltzmanni seadust muidugi ei tea, ei aima vähematki paha ja vaatab seaduse katselist tõestust kui täiesti üleliigset lõbu (Katse ärajätmine oleks siin kohal kuritegu! Seda enam, et katseks muud tarvis pole kui toop kuumat vett, kell ja termomeeter). Kuid katse annab põrutava resultaadi: Seadus pole õige!

Pole tarvis kuigi andekas pedagoog olla, et selle ainsama näite abil õpilastele selgeks teha matemaatika ja tõelise vahekord, mis filosoofilises mõtluses nii tähtis.

Tundub, nagu oleks autorit vormi alal juhtind ainus püüd: selgus, nagu jagaks ta Boltzmanni asjaomaseid veeneid. Arutused on paisund pikemaiks-kui oleme harjund nägema. Ja seda õigusega, sest valmiv aju ei suuda assimileerida mõistet, mille seletus sisaldab vaid loogiliselt tarvilikku tihendatud kujul. Ometi oleks vaja õpilasi ka „lugema“ õpetada, sellepärast peaks õpperaamatu lause palju tihedam olema, kui seletused klassis. Ka arvustatavas teoses on kohati, kus sooviks tihedamat, siledamat, „elegandimat“ fraseoloogiat; eriti olgu märgitud üleliigsete asesõnade tarvita-mine verbide juures.

Vormi küsimuste hulka kuulub ka „süsteem ja täpsus“. Saatesõnas tunnistab autor ise: ta pole tahtnud andv teaduslikku süsteemi tuhandete väidete ja tõestustega. Sarnane süsteem puudub teepoolest. Võib olla, loeb mõni seda paheks; mendega ei maksa vaielda, sest pole midagi päale hakata inimestega, kellele herbarium rohkem meeldib, kui elav loodus. Täpsuse puuduse üle arvatavasti etteheiteid ei tehta: need, kes funktsioonide patoloogiat tunnevad, kes teavad, kui palju on tarvis „kuis'id“, et mõistlikke funktsioone tülikast seltskonnast välja eraldada, need teavad: täielise täpsuse taotlemine pole isegi ülikooli põhikursustes võimalik; teistele aga paistab, et õpperaamatus on kõik korras, päale mõnede tõdede vaiki-des vastuvõtmise, näit. $\lim (u, v) = \lim u$ lhk. 70, $F(x_0) = 0$, lhk. 111 jne. muide, meetodiliselt väga otstarbekohased vaikimised).

Lõpuks olgu lubatud mõned üksikud märkused. Trigonomeetriliste funktsioonide tähistamises pole veel ühtlust. „Kolme tähe süsteemis“: $\sin$, $\cos$, $\tan$, $\cot$ on kerge ära vahetada $\cos$ ja $\cot$, iseäranis neil, kes t ilma rõhtsa kriipsuta kirjutavad, sellepärast tuleks soovitada: $\sin$, $\cos$, tg , ctg .

Lhk 28, näide 5: $f(x)$ on juba lõpmata kahanev geomeetriline rida; x^2 sulgude ette võtmine on üleliigne; parem oleks vaadelda rida

$\varphi(x) = x + \frac{x}{1+x} + \frac{x}{(1+x)^2} + \dots$ kui lihtsamat.

Lhk 42: Märkust ei saa nii absoluutsena võtta: peaksime ju siis isegi tangensfunktsiooni matemaatilisest analüüsist kõrvaldama.

L h k 85, n ä i d e 3 : Võiks aru saada, nagu oleks oluliselt tähtis ühe majaluse külje asetamine just k õ i g e s u r e m a l e kolmnurga küljele.

L h k 110, 4. punkt ei käsitle üldisemat juhust, õieti ümberpöörduvalt: eelkäivais punktis on $c(t)$ mingisugune aja funktsioon, siin aga on $f(x)$ funktsioon, millest teame, et ta teise funktsiooni $F(x)$ tuletiseks.

L h k 111. Integraali tähise seletamises oleks võind ajaloolisele traditsioonile truuks jääda, sest arvatavasti leiab õpetaja vaba silmapilgu, mil jutustada 27-mast novembri kuu päevast 1675.

L h k 150. Parabooli kaare pikkuse otsimine oleks võind ehk ära jääda:

kuna irratsionaalsete avalduste üldine integrimisteooria tundmata, siis on ülesannet võimalik ainult kunstlike võtete abil lahendada, ja see teeb asja väga mitte-meeldivaks.

Rekapituleerin: Analüüsi põhimõtete järkjärguline väljakoorimine antud tüelisusest, nende geneetiline arendamine kunni täieliku abstraktsuseni; äärmine selgus nii üldises kompositsioonis kui üksikuis kirjeldusis; tähelepainemisvääriks uued meetodid alal kui materjaali valikus; lõpuks: teose üle lehviv filosoofiline vaim ning teose enese elavus ja värskus — on omadused, mis sunnivad prof. G. Rågo „Matemaatilise analüüsi elemente“ hindama, kui väärtuslikku toodet üleilmlikus koolikirjanduses.

Kroonika.

Eesti õpetajatepäev ja pedagoogiline nädal

peetakse ära Tallinnas 26. juulist kuni 5. augustini s. a. Õpetajatepäev, mis 26. juulil kell 11 homm. algab, on sissejuhatareks pedagoogilisele nädalale ja ühtlasi Õpetajate Liidu 5 a. tegevuse mälestamiseks. Pedagoogilise nädala sisuks on

„Töökooli teooria ja praktika“.

Loevad Saksamaa tähtsamad pedagoogid töökooli alal:

1. Seminaariõpet. Scheibner (Leipzigist):

„Töökooli, eriti vaba vaimlise koolitöö põhijooned (õpetuskatkenditega)“ — 4 loengut à 2 tundi.

2. Leipzigi koolinõunik Vogel:

„Töökooli praktika“ — 4 loengut à 2 tundi.

3. Berliini õpetaja Werth: „Moodne elementaarne üldõpetus“ (Gesamttunterricht) — 8 loengut à 2 t.

4. Haridusnõunik Stiehler (Leipzigist):

„Joonistamine kui õpetusprintsip“ — 5 loengut à 2 t.

Loengutega on ühenduses praktikatunnid ja läbirääkimised. Loengud, praktikatunnid ja läbirääkimised on saksa keeles.

Samal ajal peetakse ära Tallinnas ka

õpetajate liitude ja ühingute juhatuste esitajate koosolek järgmise päevakorraga:

1. Õpetajate organisatsioonide tegevus läinud aasta aruannetel saadud andmete järele (ülevaade) — refereerib J. Rummo.

2. Õpetajate organisatsioonide ülesanded üksikul organisatsioonilil astmel — J. Rummo.

3. Õpetajate organisatsioonide ülesanded õpetajate kutsehuvide kaitsmisel; organisatsioonide esitajate ülesanded ametasutustes, nende aruandmine ja tagasikutsumise kord (kutsehuvide toimkonna poolt) — ref. J. Piiskar.

4. Organisatsioonide asjaajamise sisemine korraldus: a) asutustevaheline läbikäimine (kirjavahetus), b) arvepidamine, c) liigete nimestikkude korrashoid, d) liikmemaksude nõudmine, e) asjaajaja — ref. J. Rummo.

5. Kutseeetika küsimus; organisatsioonide liigete atesteerimine ja vastutusele võtmise kord kutseeetika seisukohalt.

6. Õpetajate toetuskassa küsimus (kutsehuvide toimkonna poolt) — J. Kuhlbach.

7. Tiheda sideme loomine õpetajate organisatsioonide vahel (informatsioonibüroolt) — ref. J. Kents.

8. Kohtadelt algatatud küsimused:

E. M.

Saksamaa pedagoogilised nädalad

praetakse Leipzigi 4.—7. juulini ja Berliinis 10.—22. juulini s. a. Soovitame õpetajatele, kes käesoleval suvel Saksamaale huvi- või õppereisile lähevad, neid „nädalaid“ silmas pidada. E. M.

Riigikogu hariduskomisjoni tegevusest.

Hariduskomisjon lõpetas hiljuti avalikkude üldhariduslike keskkoolide seaduse eelnõu läbivaatamise ja esitas ta Riigikogule. Hariduskomisjoni töö aluseks oli rkl. J. Annusoni, materjaaliks — haridusministeeriumi eelnõu. Riigikogule esitatud eelnõu on nende kahe eelnõu süntees. Suur osa eelnõu sisust ja tema konstruktsioon läheb kokku algkoolide seaduse sisu ja konstruktsiooniga. Sisuliselt võtame eelnõu kohta sõna lähemal ajal. Oli loota, et Riigikogu eelnõu veel enne suvist vaheaega jõuab läbi vaadata ja vastu võtta. Kuid et valitsuses eelnõu läbivaatamine ja tema kohta seisukoha võtmine pikemat aega nõudis, siis võeti ta Riigikogu päevakorralt ära ja võib ta loodetavasti ehk alles sügisel istungjärgul arutusele tulla. Sellest on tõsiselt kahju, sest sellega lükatakse ühtluskooli tegelik teostamine jälle aastaks edasi.

Hariduskomisjon arutab praegu õpetajate seminaaride ja merekoolide seaduste eelnõusid. Seminaaride seadus on juba teisel lugemisel vastu võetud. Tähtsamad põhiõnnet on:

Seminaar annab pääle täieliku keskkooli hariduse algkooli õpetajale tarvismineva kutsehariduse. Seminaari võetakse vastu mõlemast soost isikuid 8. õppeaasta hariduse tasapinnaga. Seminaari juures võib olla ka keskkooli kaks alamklassi (7. ja 8. õppeaasta), kuhu (7. klassi) astuvad algkooli hariduse tasapinnaga isikud. Seminaari kursus vältab 4. õppeaastat, kus juures 1. ja 2. õppeaasta kursus on üldharidusline, 3. a. kursus — peamiselt üldharidusline, kuid osalt ka pedagoogiline, 4. a. kursus aga juba puhtpedagoogiline.

Õpetaja kutsetunnistuse omandab seminaari lõpetaja alles pärast seda, kui ta ühe õppeaasta rahuldavalt algkoolis seminaari pedagoogika nõukogu juhatusel õpetajana on töötanud ja sellele järg-

neva 6-nädalased täienduskursused läbi teinud. Seminaare võivad asutada riik, omavalitsused (kui ka eraisikud ning asutused. Viimaste kohta on maksev erakoolide seadus.

Merekoolide seadus on II. lugemisel. Merekoolil oleks kolm eriklassi ja ettevalmistusklass, kuhu viimasesse võetakse õpilasi 6-a. algkooli hariduse tasapinnaga. Esimene klass valmistab ette õpilasi ligisõidu tüürimehe, teine — kaugesõidu tüürimehe ja ligisõidu kapteni, kolmas — kaugesõidu kapteni kutseksamile. Vene merekoolides oli mereõidu praktika väga lühikene, välismaa koolides aga väga pikk. Meie merekoolid valivad kesktee. Nii peab ettevalmistusklassi astuja 32 kuud, I. klassi astuja 36 kuud, II klassi astuja 48 kuud merel sõitnud olema (sellest osa aega madrusena purjelaeval). Kolmandasse klassi võetakse vastu neid, kes kapteni või tüürimehena kaugesõidu tüürimehe diplomiga 24 kuud sõitnud, sellest 12 kuud kaugesõidus. Välismaa merekoolides nõutakse pikemat meresõidu praktikat, teoreetiline kursus on meil äga pisut suurem.

Loodetavasti jõuab hariduskomisjon need kaks seadust ja ka kaubalaevastiku juhtide ja laevajuhi kutse omandamise seaduse veel enne suvist vaheaega läbi arutada. Teisi seaduseelnõusid praegu hariduskomisjonile esitatud ei ole.

E. M.

Psühholoogilise laboratooriumi asutab

Tallinnas Rahvaülikoolide Selts. Laboratooriumi sissesääde on juba Saksamaalt kohale jõudnud. Sügisel võib kavakindlalt töö alata. Laboratooriumi juhatajaks on Tallinna koolinõunik A. Kuks, kes pikemat aega Moskva laboratooriumis prof. Tschelpanovi juures töötanud.

Laboratooriumi ülesandeks on psühholoogia uurimine ja psühholoogiliste — eriti pedagoogilispühholoogiliste — teadmiste laiendamine.

Ettevalmistus iseseisvale laboratoorsele tööle kestab 2 aastat. Esimesel aastal tutvustab laboratooriumi juhataja kuulajaid probleemidega, aparatuuriga ja uurimismetoodiga. Kuulajad kohustuvad tutvuma tarviliku literatuuriga. Nad erinevad kolme kaupa rühmadeks, kusjuures igal rühmal on eriülesanded. Rüh-

ma koosseis ei pea aasta vältel muutuma. Iga rühma liige esineb korda mööda kolmes osas: eksperimentaatorina, katsealuseks ja protokollistina.

Teisel aastal valivad praktikandid enesele mõne laboratoorse töö revideermise. Praktikant on kohustatud jälgima mõnda eelkäijat, vilunud eksperimentaatori, et õppida tehniliste raskustega võitlema, mis on paratamatud laboratoorses uurimises. Ühtlasi on praktikant kohustatud kahele teisele katsealuseks olema. Kaheaastase töö järele võivad praktikandid laboratooriumis töötades ülesandeid ja meetodi vabalt valida:

Esimese õppeaasta kavas on:

1. Üldine psühholoogia, propedeutiline kursus, 2 tundi nädalas.

2. Praktikum: eksperimentaalsest psühholoogiast, 2 tundi nädalas.

3. Seminaarium teoreetilisest psühholoogiast, 2 tundi nädalas.

Praktikumist ja seminaariumist osavõtjailt nõutakse loogika ja psühholoogia teadmist keskkooli kursuse ulatuses. (Tschelpanov: Loogika õpperaamat; Jerusalem: Psühholoogia õpperaamat; Tschelpanov: Psühholoogia õpperaamat). E. M.

Õpetajate suvekursused 1922 a.

Käesoleval suvel korraldatakse algkui ka keskkooli õpetajatele terve rida mitmesuguseid kursusi, milledest osavõtmine vabatahtlik.

1. Õpetajate edasiharimiskursused ülikooli juures.

Võetakse vastu algkui ka keskkoolide tegevaid õpetajaid. Õpetus kestab 17. juulist kuni 12. augustini*).

2. Kuuenädalased õpivahendite valmistamis-kursused:

a) Tallinnas (Harju, Viru, Lääne, Järva, Pärnu ja Saare maakondade jaoks). Algas 19. juunil. Üles anda haridusministeeriumi kooliosakonnale.

b) Võrus (Võru, Tartu, Viljandi, Valga ja Petseri maakondade jaoks). Algas 3. juulil. Üles anda Võru õpet. seminari direktorile hr. J. Käisile.

Kursuslaste arv Tallinnas ja Võrus kumbaski kuni 25.

*) Nende kursuste kohta lähemalt teadaannetes. E. M.

3. Kuuenädalased järelkursused

kolme viimase suve jooksul peetud kutseta algkooli õpetajate kursuste täiendamiseks peetakse Rakvere õpet. seminari ruumides, kus kursused ka ühiskorterit võivad saada. Kursused algavad 26. juunil. Üles anda kursuste juhatusele Rakvere seminari.

4. Algkooli saksa- ja ingliskeele õpetajate ettevalmistus kursused:

a) Tartu ülikooli juures — 10. juulist kuni 19. augustini. Üles anda Tartu ülikooli valitsuse kaudu kursuste juhatajale.

b) Tallinnas — 3. juulist kuni 12. augustini. Üles anda kursuste juhatajale hr. H. Pöhlile või haridusministeeriumi kooliosakonnale.

5. Keskkooli ingliskeele õpetajate ettevalmistusosakond,

mis lõpetajale sellekohased õigused annab („R. T.“ nr. 45 — 1921. a.). Õpetus kestab 10. juulist kuni 19. augustini. Üles anda Tartu ülikooli valitsuse kaudu kursuste juhatajale.

6. Kuuenädalased laulu- ja muusika kursused õpetajatele Tallinnas.

Õppeained: muusikateooria harjutustega, koorilaul juhatamise praktikaga, häälteõpetus, klaveri- ja viiulimäng, laulu meetodika ja muusika ajalugu. Osavõtjate arv kuni 100.

Vastu võetakse meid, kes kuulumises arenend ja kellel muusikateooriast juba on praktilisi teadmisi. Üles anda kuni 20. juunini haridusministeeriumi kooliosakonnale.

7. Kuuenädalased käsitöökursused õpetajatele Viljandi maakonna poeglaste realgümnaasiumis.

Pea õppeained — puu- ja raua ning naiste käsitööd (tervel kursuste vältusel). Lisained (umbes algkooli kursuse ulatuses) — savi-, laastu-, õle-, paber-, papi- ja vitsatööd. Kursuste algus 26. juunil. Üles anda haridusministeeriumi kooliosakonnale. E. M.

Rahvusvahelise kõlblise kasvatus-ühingu Eesti osakonna loomine.

28. juulil s. a. algab Genfis Rahvusvahelise kõlblise kasvatus-ühingu 3. konverents. Konverentsi korraldava komitee poolt tehti ka Eesti Õpetajate Li-

dule ettepanek nimetatud ühingu Eesti osakonda luua, kes oma esitaja kaudu ka konferentsist osa võtaks. Hiljuti oli nimetatud osakonna asutamiskoosolek. Osa võtsid Õpetajate Liidu, õppiiva noorsoo ühingu, juristide ühingu, arstide seltsi, karskuse keskoimkonna ja kirikute esitajad.

Osakonna loomine tunnustati tarvilikuks. Sarnased osakonnad (komiteed) on juba 22 riigis asutatud.

Põhikirja väljatöötamiseks ja korraldustöödeks valiti komisjon — hrad Annusson, Ernits, Roos, Willmann ja Kadak, kes omavahel ametid järgmiselt ära jagasid: esimeheks — Annusson, sekretääriks — Kadak, laekahoidjaks — Roos.

Konverentsile saadiku saatmine tunnustati tarvilikuks; saadiku isiku küsimus jäi lahtiseks. E. M.

Teadete nõudmine kooli ja seltskonna vahekorra kohta.

Haridusministeerium palub koolinõunikke kunni 25. juunini s. a. saata ministeeriumile muu seas järgmisi teateid:

1. Koolide ja õpetajate arv koolinõuniku ringkonnas.
2. Mitmes koolis on koolinõuniku äranägemise järele seltskonna enamuse kooliga (kui sarnasega) üldiselt täiesti rahul, mitmes — mitte rahul?
3. Missugused on mitterahulolematuse tähtsamad põhjused?
4. Kuipalju on koole, kus vahekorrad seltskonna enamuse ja kooli õpetajaskonna vahel, 1921-22. õppeaastal on olnud: a) täiesti hääd, b) rahuldav, c) halb?
5. Missugused on halva vahekorra tähtsamad põhjused?
6. Missuguseid samme on koolinõunikud astunud hääd vahekorrad jalalesaadmiseks seltskonna ja kooli või tema õpetajate vahel. E. M.

Üldharidusliste keskkoolide ümbermuutmist kutsekoolideks

soovib haridusministeerium oma s. a. 29. mai nr. 22136 ringkirjaga. Kuna meil olemas oleva suure arvu üldharidusliste keskkoolide kõrva ei suudetavat nii hästi majanduslise jöu kui ka õpetajate puudusel soovitavaal määral kutsekoolide asutada, sellepärast peaks mõned

üldhariduslised keskkoolid kutsekoolideks muudetama, eriti sääl, kus üldhariduslised keskkoolid suuremal arvul olemas kui ka sääl, kus keskkool veel lõpuliikult välja arenend pole. Erakoolidele lubatakse kutsekooliks muutumise puhul suuremat riiklist toetust kui püsides üldhariduslistena. E. M.

Kutseta õpetajate edasi ametisse registreerimisele nõutakse tagajärjekast koolitööd.

Haridusministeerium juhib oma s. a. 29. mai nr. 22133 ringkirjaga koolivalitsuste tähelepanu selle pääle, et peaaegu igalpool on koolinõunikud juba pikemat aega töötanud ja neil sellepärast võimalik on ametisolevate kutseta õpetajate tööd põhjalikumalt hinnata. Hindamise tagajärge tuleb koolivalitsustel küsiselt arvesse võtta talitamisel õpetajate registreerimise määruse par. 7 tähendus I. järgi (1920. a. „R. T.“ nr. 149-150), ja järgmiseks kooliaastaks edasi ametisse registreerida ja registreerimiseks ette panna ainult need kutseta õpetajad, kes kuikasvatajad ja õpetajad hääd te tagajärge deega töötada suudavad. E. M.

Rüigikeele oskamine tarvilik erakoolide juhatajaile.

Rüigikohtu administratiiv-osakond on 4. aprillil s. a. otsustanud seletada, et „vähemusrahvuste algkoolides, kus vähemusrahvuse keel õppekeeleks, ei või olla koolijuhatajaks tähendatud vähemusrahvusse kuuluvad Eesti kodanikud, kes Eesti keelt ei oska“. E. M.

Õppekäik tööstus-näitusele.

Haridusministeeriumi kooliosakond teatab, et Eesti tööstus-kaubandusline näituse juhatus on otsustanud 15., 16. ja 17. juunil kooliõpilastele salkade ehk koolide viisi nende õpetajate saatel hinnata näitusele pääsemist võimaldada. Õppekäigu juhatajal tuleb enne õpilastega näituseplatsile ilmumist näituse sekretariaadis registreerida. E. M.

Teadaanne.

Kesk- ja algkooli õpetajate edasiharimiskursused Tartu ülikooli juures.

Nagu juba varemalt ajalehtede kaudu teatati, korraldatakse käesoleval suvel Tartu ülikooli juures kesk- ja algkooli õpetajate edasiharimiskursused. Nimetatud kursused lähevad eelmistel aastatel peetud kursustest mitmeti lahku. Kuna viimaste ülesanne oli keskkooli tarvis asetäitjaid õpetajaid ette valmistada, ei sea esimesed seda oma sihiks.

Nende kursuste ülesanne on õpetajate edasiharimine, nende teadmiste täiendamine ja värskendamine. Eesti kool nõuab meie õpetajaskonnalt palju rohkem, kui seda Vene kool nõudis. Et meie õpetajad neile nõudmistele vastaks, peavad nad ise veel õppima ja oma teadmisi tihti täiendama, värskendama. Pealegi on meie õpetajaskonnas ka palju neid, kellel puudulik ettevalmistus. Selles edasiharimises tahavad nimetatud kursused meie õpetajaskonnale abiks olla, luues sidet ülikooli ja õpetajate vahel. On kavatsusel sarnaseid kursuseid igal suvel korraldada, millest ajajooksul õpetajaile suvisemester väljakujuneks, nagu see juba väljamaal ongi.

Kursustele võetakse vastu kõiki tegelikke õpetajaid: Algkooli õpetajate kursustele algkooli õpetajaid, keskkooli õp. kursustele keskkooliõpetajaid.

Mõlemad kursused jagunevad veel osakondadesse:

Näit. Algkooli õpetajate kursustel on 2 osakonda:

1. Eesti keel ja kirjandus.
2. Loodusteaduslised õppeained.

Kuid võib ka kuulata üksikuid loenguid ühest ja teisest osakonnast. Selleks korraldatakse loengute aeg nii, et võimalikult vähe paralleelseid loenguid oleks. Ülepea ei ole osakondade printsiip täielikult läbi viidud.

Keskkooli õpetajate kursuste kavasse on võetud järgmised õppeained: Eesti

keel ja kirjandus, ajalugu, loodusteadus ja füüsika-matemaatika.

Ka uuem teadus ei puudu keskkooli õpetajate kursuste kavast, näit. loeb nim. kursuste dots. Kupffer relatiivsuse teooriast, prof. Rootsmann kosmogooniast, dots. Perlitz aatomi ehitusest jne.

Paljud loengud on mõlemail kursustel ühised: näit. eksperimentaalne psühholoogia, pedagoogika, uuem Eesti kirjandus jne.

Eriti suurt rõhku panevad kursused praktiliste harjutuste, katsetehnika, õpevahendite valmistamise pääle jne.

Lektoritena võtavad kursustest osa Tartu ülikooli õppejõud, paremad Eesti kirjanikud (Tuglas, Semper) ja pedagoogid.

Kursused mingisuguseid õigusi ei anna, kuid keskkooliõpetajate kutseeksami komisjon võib kursustel sooritatud praktilisi harjutusi nõuetavate ülikooli harjutuste asemel arvesse võtta kursuste praktiliste tööde juhataja aruande põhjal.

Kursuste juhatajaks on määratud prof. Wilip, abijuhatajaks E. Kilksõn.

Kursused algavad 17. juulil ja kestavad 4 nädalat, s. o. kuni 12. aug.

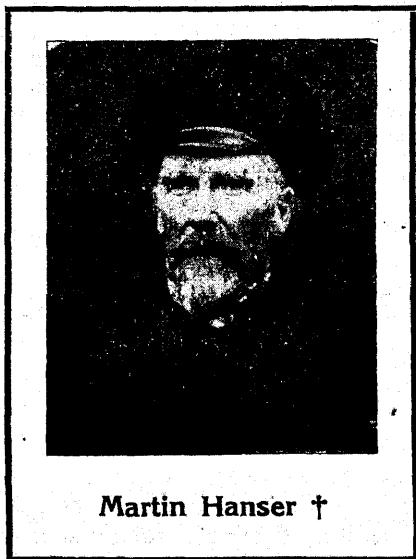
Ligemate teadete saamiseks tuleb pöörata kursuste juhataja poole (Ülikooli juures olevate õpetajate suvekursuste juhatus).

Kõige ligemal ajal avaldatakse kõigis Eesti ajalehtedes kursuste kavad, üksikud loengud jne.

Oleks väga soovitav, et õpetajad, kes neist kursustest soovivad osa võtta, võimalikult pea sellekohase sooviavalduse kursuste juhatusse saadaks, et võimalik oleks osavõtjate arvu juba ligemal ajal kindlaks määrata.

Nekroloog.

12. aprillil s. a. lahkus surma läbi Tallinna õpetajate perest XV. linna algkooli õpetaja Martin Antoni poeg Hanser. Kadunu sündis 15. jaan. 1854. a. Tõhela külas, Tõstamaa vallas. Esimese

Martin Hanser †

õpetuse sai Hanser Seli apostliiku koguduse kihelkonna koolis, mille ta lõpetas 14-aastasena. Aasta hiljem avatakse tema kodukülas talukambris abikool ja noor Hanser saab selle õpetajaks. Töötas siin kaks aastat ja astub siis Riia Baltimaa õpetajate seminaari. Pääle seminaari lõpetamist satub kodukülla sama kooli õpetajaks. Nüüd algab töö suuremas ja laiemas ulatuses. Muuseas hakkab noor õpetaja ümbruskonnas mõtet õhutama, et koolile vaja ajakohane koolimaja soetada. Mõte leiab poolehoidu. Tõhela ja ümbruskonna elanikud veavad materjali kokku, ehituse raha

annab Baltimaa koolide nõukogu, maa ehituse alla — 1 Riia vakamaa — Tõstamaa mõisa omanik. Aasta pärast kergib Tõhela külas nägus ja avar raudkivist koolimaja üles. Selle järele muudetakse kool abikoolist kihelkonnakooliks. Nüüd algab kõige hoogsam haridustöö ajajärk Hanseri kodukülas. Õpilasi valgub 30—40 versta maa tagant naabri kogudustest murruna kokku, sest naabruses kutseõiguslisi õpetajaid ei ole. Edurikas õppetöö kestab kolm aastat, mille järeldusel paljud õpilased õpetajate ja vaimuliku seminaari õppima pääsevad. Hanseril enesel on ka tung edasi õppida. Katkestab õpetamise ja astub Vilna õpetajate instituuti, lõpetab selle asutuse kursuse, satub kodumaalt kaugele — Kaukaasusse — kreiskooli õpetajaks, säält hiljem kodumaale Tartu linnakooli inspektoriks, siis Paide ja viimaks Tallinna rahvakoolide inspektoriks. Vanaduse päivil paiskab saatust ta veel kord sõjapõlgenejana Kaukaasuse jalale ja seal tagasi kodumaale, kus ta oma tegevuse jällegi rahvakooli õpetajana jäädavalt lõpetab. Kadunu põrmu mulda sängitama oli kaunis kogu õpetajaid ja õpilasi kogunud ja nende laulu helidel asetati see vaiksesse kalmu 15. aprillil. Hauakõnedes tuletati meele kadunu mitmekülgseid teeneid hariduse alal ja hüüti kõige soemaid lugupidamise ja leinasõnu temale järele. Kaunimaks ehteks lahkunule on tema koduküla ; seeme, mis ta seal noorena külvand, on lopsakaks puuks kasvanud: säääl kaugel Pärnumaa õhtupoolses sopis — soode taga — te gutseb elujõuline kihelkond kõigil kultuurilisel, ja majanduslikel aladel. Olgu kodumaa muld sinu põrmule kerge kanda!

Th. K.

Esperanto alalt.

Kool. Bulgaaria Esperanto seltsi ametiikkude andmete põhjal ulatob 1921. viimase veerandi Esp. õpilaste arv koolides üle tuhande. Samal ajal õppis Bulgaarias 34 gümnaasiumis 734 õpilast Esperantot. — Itaalias antakse m. s. Esperanto õpetust Milano ja Kremona algkoolides. Padova valmistab ennast Esperanto õpetajateks ette 40. isikut. — Valencia, Rooma, Esseni ja Tartu ülikoolides peetakse Esperanto loenguid. — Belgia rahvakoolide üldkavasse on hiljuti Esperanto õpetus ülesse võetud, nagu „Esp. Finnlandost“ loeme. — Bari merikoolis õpib 200 õpilast Esperantot prof. Lacalendola juhatusel. — „Esp. Finnlando“ teatab, õpitakse Esperantot ka Austraalia kõrgemates rahvakoolides.

Teadus ja kirjandus. Lähemal ajal ilmub „Internacia Scienca Revuo“ (Rahvusvahelise teadusliku ajakirja) esimene number. Väljaandjaks on „Rahvusvaheline teadusline liit“ (J. S. A.), toimetajaks — dr. W. Döhler, Riisa, Germanio. —

„Esp. Finnlando“ teatel pidanud kuuluse keeleteadlane prof. E. N. Setälä „Suomalais-Ugrilainen Seuras“ kõne rahvusvahelisest abikeelest. Professor Setälä jõudnud otsusele, et rahvusvahelise abikeele küsimuse ainsaks mõrvaks lahenduseks on Esperanto üldilmielsele tarvitusele võtmine. —

XIV. üleilmielse Helsingi Esperanto-kongressi puhul ilmus „Esp. Triumfonta“ nr. 81-es kuulsa Soome lauletaja V. A. Koskenniemi mitu elegeiat avatori loaga Esperanto tülkes. — Prof. A. Au-lard, kuulsa ajaloolane, avaldas hiljuti mõnes Prantsuse lehes kiitvaid otsusi Esperanto kohta. — Juba varem on rida väljapaistvaid kirjanikke, nagu Léon

Frapier, Romain Rolland j. t. Esperantot väärtuslikuks ilukirjanduse keeleks tunnistanud, — 17.—20. aprillini Brüsselis peetud Rahvusvah. kunsti, kirjanduse ja teaduse föderatsiooni kongress on selle Esperanto omaduste pääle tähelepanu juhatanud ja soovitas Esperanto tarvitamist kõigile, kellel arusaamist rahvusvahelise abikeele tähtsusest ei puudu.

Kongressid. Hiljuti peetud I. rahvusvah. demokraatide konverents (Pariisis) ja Ilmasõja veteraanide kongress (Wiinis) soovitasid Esperanto tarvitamist.

Tervishoid. Montevideos (Uruguayis) algas hiljuti Esperanto kursus 30—40 halastajaõele.

Skoutism. Pariisis peetaval üleilmi. skoutide kongressil tuleb, kuuldavasti, ka Esperanto küsimus kõne alla. — „Skolta Esp. Grupo“ (Skoutide Esp. grupp) asutati Madridis, Hispaanias. Aadress: c. Martinez, Campos 23.

Uued raamatud.

Elli Kärk: Joonistamise õpetamise käsiraamat. Algkooli õpetajaile, kasvatajaile ja emadele. 1921. a. õppekava kohaselt. K.-ü. „Kool“, Tallinnas, 1922.

Prof. Gerhard Rāgo: Matemaatilise analüüsi elemendid. Õpperaamat ja ülesanded. Hind 200 marka. K.-ü. „Loodus“, Tartus, 1922.

Eesti taimestik koolidele. Schmeil-Fischni „Flora von Deutschland“ järele Eesti taimestiku kohaselt ümber töötanud G. Vilberg, Tartu ülikooli Botaanika-instituudi assistent. Hind 200 marka. K.-ü. „Loodus“, Tartus, 1922.

Kuulutus.

Teisipäev, 27. juunil s. a. kell 2 p. l. on Oru koolimajas, Kuiwajõe wallas

koolijuhataja ja ühe õpetaja

kandidaatide walimine ORU algkooli peale. Kool asub endises mõisa ruumides. Kohila jaamast 16 wersta. Õpetajad saavad maaga varustud. Palutakse ainult kutseõiguslisi kandidaate ilmuda. Oru algk. hoolekogu.

KASVATUSTEADUSLINE AJAKIRI

„KASVATUS“

Ilmub Eesti Opetajate Liidu väljaandel 2 korda kuus igal 15. ja 30. kuupäeval endises suurus.

„KASVATUSES“ ilmuvad kirjutused kasvatus- ning hingeteaduslistest ja metoodilistest kui ka koolikorralduslistest küsimustest, teated koolielu tähtsamaist sündmustest, eriti kooliuuendusest liikumisest kodu- ning välismaal, ülevaated koolitööst, koolikirjandusliste toodete arvustused ning ülevaated ja teated õpetajate kutseühingute tegevusest. 1922 a. kevadel hakkavad koolikohtade osas ilmuma teated vabaist koolikohtadest, teenistusest õpetajaist jne.

Erilist tähelepanu lubab „KASVATUS“ tegelikkude kasvatus-õpetusliste küsimuste lahendamisele ja koolikirjanduse arvustusele. Üheks tähtsamaks ülesandeks peab „KASVATUS“ töökooli küsimuse selgitamist. Üldkasvatus- ning hingeteadusliste küsimuste käsitlemisel paneb „KASVATUS“ rõhku aine lihtsa ja arusaadava, populäärse käsitusviisi peale.

Organiseeritud õpetajaskonna häälekandjana loeb „KASVATUS“ omaks tähtsamaks ülesandeks kaitsta meie kooli ja tema huviseid, selgitades küsimusi kooli korraldamise ning juhtimise ja õpetajate kutsehvide alalt.

Sellepärast peaksid meie ainukest kasvatusteaduslist ajakirja lugema kõik meie kooli- ning haridus-tegelased, eriti aga iga õpetaja, kes tahab seista oma kutse ja ajanõuete kõrgusel. Huvi „Kasvatuse“ vastu ei tohiks puududa ka meie haritud lastevanemail kui ka kõigil neil, kes tähtsaks peavad meie rahva kasvatust ja haridust.

„KASVATUSE“ kaastööliseks on Eesti õpetajad kooliarstid ja haridustegelased. Eriti on kaastööd lubanud järgmised õpetajad, haridus- ning koolinõunikud, kooliarstid ja haridustegelased:

J. Annusson, Riigikogu hariduskomisjoni ja Eesti Õpet. Liidu esimees, keemik; **Chr. Brüller**, Tallinna linnakoolinõunik, arvuteadlane; **I. Eschstamm**, Pärnu, tütarl. güm. direktor; **J. Johanson**, Harjumaa koolinõunik; **Dr. H. Jürgenson**, tegelik arst; **J. Kalkun**, Tallinna õp. seminari loodusteade õpetaja; **J. Kents**, Tallinna õpet. seminari maateaduse õpet.; **O. J. Kiesel**, Tallinna poegi kauband. kooli õpetaja; **J. Kiivet**, tehnikumi õpetaja, arvuteadlane; **J. Koppel**, Saaremaa koolinõunik; **A. Kuks**, Tallinna linnakoolinõun., hingeteadlane; **A. Kurvits**, Tartumaa koolinõunik; **A. Kõiv**, Valga maak.- ja linnakoolinõunik; **J. Käis**, Võru õpet. semin. direktor, loodusteadlane; **O. Kilgas**, kunsttööst. kooli õpetaja; **A. Kivi**, Haapsalu õpet. seminari õpetaja; **H. Linsi**, **A. Luur** ja **M. Meos**, Virumaa koolinõunikud; **F. V. Mikkelsaar**, haridusministri abi ja haridusnõunik; **O. Mälk**, Pärnu linna ühisrealgüm. direktor; **H. Männik**, loodusteadlane; **N. Neuhaus**, Tallinna II realkooli direktor, arvuteadlane; **G. Ollik**, haridusminist. kooliosakonna juhataja; **Cand. hist. V. Orav**, Tallinna poegl. güm. õpet., ajaloolane; **V. Peet**, Tallinna poegl. güm. inspektor; **Prof. J. Piiper**, loodusteadlane; **J. Port**, loodustead. üliõpil.; **J. Piiskar**, Riigikogu liige; **Dr. M. Püümaan**, Riigikogu liige, kooliarst; **V. Raam**, Rakvere õp. semin. direktor, keeleteadl.; **A. Reeben**, Tartu linnakoolivalitsuse juhataja, loodusteadlane; **H. Reimann**, õpetaja, hingeteadl.; **H. Roos**, Tallinna õp. semin. direktor, hingeteadlane; **Prof. D. Rootsmann**, täheteadl.; **M. Roots**, Viljandimaa koolinõunik.; **Assist. Jaan Rumma**, loodusteadl.; **J. Rummo**, Vestholmi güm. õpetaja; **R. Rägo**, Riigikohtu prokuröör, õigusteadlane; **Mag. A. Saareste**, (Saaberik), keeleteadlane; **H. Summer**, Harjumaa koolinõunik; **V. Tammann**, Tartu linnakommertskooli inspektor; **J. Tork**, Tartu õp. semin. direktor, ajalooteadl.; **Cand. hist. P. Treiberg**, ajalooteadlane; **A. Usai**, Põlva koolinõunik; **A. Veidermann**, Tallinna linnakooliv. juhataja, loodusteadlane; **Dr. phil. Väisälä**, Tartu ülik. professor; **A. Öunapuu**, Eestikeele õpet. Tallinna II. realkoolis; **J. Öunapuu**, Haapsalu õpet. seminari direktor; **K. Öunapuu**, Tallinna II. realkooli õpetaja; **E. Enno**, Läänemaa koolin.; **G. Reial**, Tartum. koolinõunik.

„Kasvatuse“ tellimishind on:

aastas	500 marka,
poolaastas	250 „
veerandaastas	125 „
üksiknumber	25 „

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid. Üksiknumbrid saadaval igas paremas raamatukaupluses. Endiseid aastakäike on veel saada.

Et „KASVATUS“ lugejaid üle maa,

ON KUULUTUSTEL

kõige otstarbekohasem paik „KASVATUSES“. Seda peavad eriti silmas kirjastus-, kooli- ja sporditarvete valmistusärid, raamatu- ja kirjutusmaterjaali kauplused, sest „KASVATUS“ viib nende äriteaded otsekohe kõige püsivamaile tarvitajatele — kõigile koolidele kõigis kodumaa nurkades. Loomulik, et koolivalitsused õpetajate valimistekuulutused avaldavad tingimata „KASVATUSES“, kust kaudu valimised asjast huvitatutele kõige paremini teatavaks saavad.

Kuulutuste hinnad on: terve lehekülge — 2000 marka, 1/2 lehekülge — 1000, 1/4 lehekülge — 500, 1/8 lehekülge — 250 marka. Õpetajate valimiste ja kohaotsimiste kuulutused 1/8 lehekülje suuruses 200 marka. Alalistele ja mitmekordselt kuulutatutele hinnalaadus.

„KASVATUS“ toimetuse ja talituse.

Adress: TALLINNAS, Pikk tän. 54. Kõnetr. 14-63.